

De ‘gevangen professional’ moet zichzelf bevrijden uit de steeds beperkter wordende professionele ruimte die organisaties geven. De beroepsgroep maatschappelijk werkers geeft in haar nieuwe ethische Beroepscode duidelijk aan dat professionele autonomie nodig is als voorwaarde voor zorgvuldige zorg- en dienstverlening. Maar tegelijkertijd zegt deze groep professionals dat professionele vrijheid geen vrijbrief is om naar eigen believen te kunnen handelen. Het nieuwe kabinet zal professionals moeten ondersteunen met een investering in professionaliteit. Want alleen inzetten op minder bureaucratie helpt niet.

Auteur: Jaap Buitink

‘Gevangen professional’ moet zichzelf bevrijden!

Ria, 40 jaar, een depressieve cliënte, is al twee keer niet op de afgesproken tijd komen opdagen. Anita, de maatschappelijk werker, overlegt met haar manager. Deze wijst op een beleidsmaatregel dat – vanwege de hoge werkdruk - hulpverleners de hulp moeten afsluiten als cliënten afspraken niet nakomen. Moet Anita deze maatregel volgen of moet zij de ruimte nemen om een zelfstandig professioneel oordeel te vormen?

Deskundigen wijzen er al jaren op dat de kennis en ervaring van professionals, die het 'echte werk' doen, onvoldoende worden gewaardeerd en benut (zie www.beroepseer.nl). Ze noemen oorzaken als schaalvergroting of regeldruk. Daarom is een 'herstel van de professionele logica en het teruggeven van verantwoordelijkheid aan de professional nodig' (Van der Laan, *Maatschappelijk werk als ambacht*. SWP-2006). Achterliggend idee is dat professionals met hun ervaring en vakbekwaamheid zelfstandig kunnen beoordelen wat het beste is voor hun klanten.

Maar dit – ook politiek! – breed gedragen pleidooi voor het 'teruggeven van het werk aan professionals' heeft in de praktijk helaas nog te weinig effect. Het krijgt zelfs tegengas met opmerkingen over de professionele mentaliteit die niet deugt. Veel burgers voelen zich niet serieus genomen door professionals. Onverantwoordelijk gedrag moet daarom juist leiden tot minder ruimte en meer (gedrags)regels die verplichten tot goed gedrag. Veel managers wijzen er bovendien op dat professionals te weinig zelfkritiek hebben om zich als professional te gedragen: "Ze willen wel meer ruimte, maar zich verantwoordelijk voelen voor hun vak en daarover verantwoording afleggen; ho maar!"

Hamvraag

De hamvraag is dan: moeten we professionals nu meer of juist minder handelingsvrijheid geven? En hoe?

Anita, de maatschappelijk werker van Ria, neemt na overleg met collega's haar professionele vrijheid en negeert de beleidsmaatregel van de instelling. Ze ontdekt vervolgens dat Ria wegblijft vanwege mishandeling door haar man. De hulp gaat door.

Anita geeft met dit praktijkvoorbeeld antwoord op de hamvraag. Ze nam de professionele ruimte om een eigen beslissing te nemen, maar dat motiveerde ze op basis van haar *beroepswaarden*. Professionals omschrijven hun beroepswaarden en –normen in een *beroepscode*: ethisch kwalitatieve richtlijnen voor het werk. Met punten als de centrale waarde van het beroep, beroepshouding, samenwerking en de verhouding naar de cliënt, organisatie, beroepsgenoten en de samenleving.

Veel professionals zijn zich onvoldoende bewust van hun beroepswaarden. En daardoor ook van de ruimte die ze eigenlijk hebben. Als adviseur op het gebied van professionaliteit signaleer ik dat veel professionals zich terugtrekken in 'werknemersgedrag'. In plaats van

door hun beroepswaarden laten zij zich vooral sturen door hun managers. Ik noem dit 'gevangen professionals'. Veel professionals zouden de beleidsmaatregel uit het voorbeeld volgen. Dit zegt niets over hun inzet en betrokkenheid bij hun werk. Maar wel over de invulling van hun professionaliteit!

De gevangen professional moet vooral zichzelf bevrijden. Anita vertelde mij over haar 'bevrijding' tijdens gesprekken die ik leidde over het vernieuwen van de *Beroepscode voor de maatschappelijk werker*. Zij en haar collega's verenigd in de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW), besloten om in hun beroepscode duidelijk te formuleren dat zij professionele autonomie nodig hebben. Autonomie als voorwaarde voor zorgvuldige hulp- en dienstverlening!

De beroepscode zegt dat deze zorgvuldigheid o.a. inhoudt dat de maatschappelijk werker zijn/haar functie en dagelijks werk toetst op beroepswaarden, daarover overlegt met collega's en verantwoording aflegt aan de werkgever. Professionele ruimte of autonomie is noodzakelijk, maar dus allesbehalve een vrijbrief om naar eigen believen te handelen. Zo staat dat duidelijk in de *Beroepscode voor de maatschappelijk werker* (NVMW, 2010), die de NVMW op 14 oktober 2010 officieel presenteert.

Professionele logica

Als professionals zich bewust(er) worden van hun beroepsideal en beroepswaarden en daarover in gesprek gaan met collega's en werkgevers, ontstaan organisaties die werken volgens professionele logica. Met verantwoordelijke professionals, die lid zijn van hun beroepsvereniging, pro actief aan professionalisering doen en moreel beraad houden. Een ander belangrijk aspect van deze professionals is dat zij *kenniswerkers* zijn: actief kennis vergaren en delen met collega's. Anita kon haar motivatie om de beleidsregel van de instelling te negeren extra kracht geven omdat ze *kenniseigenaar* is op het gebied van huiselijk geweld. Vanuit haar kennis op dit gebied weet ze dat slachtoffers van huiselijk geweld soms afspraken niet nakomen en dan hopen dat derden nagaan wat er aan de hand is. Haar kennis deelt en bespreekt ze actief onder collega's. Professionals en instellingen doen er goed aan actief aan kennisvergaring en –deling te doen (kennismanagement).

Opleidingen, werkgevers en professionals zouden kortom meer moeten investeren in beroepsbewustzijn. Dat levert meer efficiency en kwaliteit op, maar vooral mondige professionals met beroepstrots.

De cliënt en de samenleving winnen hier bij. Want als de verantwoordelijkheid voor kwaliteit op de werkvloer ligt – daar waar het hoort – zal de professionele mentaliteit toenemen. Vanuit moreel (en financieel!) perspectief is kwaliteit met een professionele logica eveneens van belang. Zie het praktijkvoorbeeld waarin door professioneel ingrijpen escalatie van problemen, hier huiselijk geweld, is voorkomen!

Het is te hopen dat het nieuwe kabinet verder gaat met het terugdringen van bureaucratie. Maar dat is niet genoeg. Het kabinet zal, samen met professionals en professionele organisaties, moeten investeren in professionaliteit. Met veel aandacht voor professionele autonomie; binnen de grenzen van door de beroepsgroep vastgestelde beroepswaarden.

Jaap Buitink, senior adviseur/coach in professionaliteit
Heemstede, 14 oktober 2010